

raspolagati«.²³⁵ Stoga Crkva smatra nedopuštenim svaki oblik umjetne oplodnje,²³⁶ kloniranja, eksperimentiranje na živim ljudskim zamecima, osim ako je terapijske naravi i ako se predviđa da im to neće naškoditi, proizvodnju i iskorištavanje matičnih stanica ljudskog zametka, zaledivanje zametaka, pokušaje zahvaćanja u kromosomsku ili genetičku baštinu u svrhu proizvodnje ljudskih bića selekcioniranih prema spolu ili drugim unaprijed određenim svojstvima itd.²³⁷ Postupci prenatalne dijagnoze dopušteni su ako se provode zbog otkrivanja eventualnih lijekova potrebnih još nerođenom djetetu, ali postaju nedopušteni ako su prilika da se predloži ili izvrši pobačaj.

Crkva razumije naravnu želju supružnika da žele imati dijete. Ipak, 'pravo na dijete', u strogom smislu, bilo bi suprotno dostojanstvu i naravi braka. Dijete, naime, nije nešto što se duguje i ne može se promatrati kao predmet vlasništva: dijete je dar, najdragocjeniji i najnezasluženiji dar braka i živo svjedočanstvo uzajamnog darivanja njegovih roditelja. Stoga dijete ima pravo biti plod specifičnog čina bračne ljubavi svojih roditelja i ima pravo biti poštivano kao osoba od časa svojega začeća.²³⁸

Brakovi u teškoćama i neregularnim situacijama

Osnovni kriteriji i prosudbe: vjernost Bogu i vjernost čovjeku

58. Ostajući vjerna načelu utjelovljenja, Bogu koji ulazi u svu ljudsku stvarnost i koji na sebe preuzima posljedice grijeha, Crkva, poput Krista, trazi izgubljenog i preopterećenog čovjeka te ga vodi na put spasenja.

Konkretan čovjek – put Crkve. Pastoralni djelatnici trebaju osobe s teškoćama u braku i osobe u neregularnim bračno-obiteljskim situacijama prihvati s razumijevanjem i Kristovom ljubavlju te empatijskim pristupom. Naстојe upoznati njihovu stvarnu situaciju tako da mogu razlikovati o kakvoj je teškoći ili neregularnosti riječ, koji su joj uzroci i posljedice,²³⁹ ne da bi se dao konačni sud, nego da bi se takve osobe osjećale bolje prihvaćenima,

---

²³⁵ EV, 14.

²³⁶ Usp. DnV, II.

²³⁷ Usp. DnV, I.

²³⁸ Usp. DnV, II. 8.

²³⁹ Usp. FC, 81.

vrednovanima, potvrđenima u svojem dostojanstvu i voljenima, te da bi se napokon mogla prosuditi moralna odgovornost u svakome pojedinom slučaju. Skrb crkvene zajednice ide u dva smjera: s jedne strane, nastoji popraviti i izlječiti teškoće koje se pojavljuju a, s druge, još više nastoji preventivno i odgojno djelovati da bi se takve situacije izbjegle.

Ljubav je u istini. Crkva, dakle, vjerna Kristu, uvijek nastoji s ljubavlju prihvati svakog čovjeka tražeći i spasavajući izgubljeno (usp. Lk 19, 10). Upravo zato Crkva želi naviještati izvornu istinu, jer samo istina oslobađa (usp. Iv 8, 32). Kloneći se lažne ljubavi i permisivizma, u težnji za spasenjem i slobodom u Kristu, Crkva sa svom odlučnošću naviješta istinu i onda kad je ona zahtjevna. Ta istina obvezuje Crkvu i s obzirom na Krista i s obzirom na čovjeka. Iz svega toga proizlazi obveza prihvaćanja čovjeka na putu prema istini, uzimajući u obzir njegovu nedovršenost, objektivne uvjetovanosti i ograničenja, zakonitost rasta kroz postupnost, te milost Božju koja ga vodi prema punini u Kristu od 'početka', po otajstvu stvaranja na sliku Božju (usp. Post 1, 26–27).

Jasnoća načela. Da bi pastoralna zauzetost Crkve za obitelji u teškoćama bila uspješna, njezini pastoralni djelatnici moraju poštovati jasna crkvena načela o jednosti i nerazrješivosti ženidbe, jer je ta zakonitost upisana u ljudsku narav (usp. Post 2, 24; Mt 19, 3–9), te proizlazi iz krsnog i ženidbenog ucjepljenja u otajstvo jedinstva Krista i njegove Crkve (usp. Ef 5, 25–33). Iz toga kao sljedeće temeljno načelo kršćanske ženidbe proizlazi bračna vjernost.

Sve sklopljene ženidbe nisu i valjane. Kadšto se može dogoditi da bračni s teškoćama zapravo i nisu valjano sklopljeni, tj. da je riječ o ništavnim ženidbama. U takvim situacijama potrebno je mirno i točno razlučivati okolnosti, pogodene osobe upućivati na savjet kompetentnim osobama, pomoći im u proceduri, čuvajući se pri tome davanja lažne nade i donošenja prijevremenog mišljenja i prosudbe.

Posebne situacije

Kršćani u građanskoj ženidbi

59. Neki kršćani sklapaju samo građansku ženidbu. Iako se u tom njihovom izboru vidi određena odgovornost i spremnost prihvaćanja naravnih obveza pred društvom, ipak valja jasno reći da je takav izbor za Crkvu neprihvatljiv. Iako Crkva priznaje određenu ozbiljnost takve veze, ona je

ipak crkveno neregularna, pa onda takvi supruzi, nažalost, ne mogu pristupati sakramentima.²⁴⁰ Stoga je razumljiva briga pastoralnih djelatnika da kroz razgovor vide koji su razlozi njihove odluke da žive u samo građanskoj ženidbi. To može biti npr. gubitak osobne vjere ili čak neznanje o ženidbenim propisima Crkve, a može se raditi o svjesnom izboru 'braka na probu'. Takve je supruge potrebno poučiti i potaknuti ih da žive u skladu s krštenjem koje su primili te da kao kršćani svoju ženidbu urede prema propisima Crkve. Naravno, neće biti dovoljno niti poželjno takve brakove jednostavno 'crkveno regulirati', nego će biti važno vidjeti uzroke, probuditati iskustvo vjere i pomoći da se ono razvije u zrelu osobnu vjeru, potaknuti supruge na kršćansku odgovornost, tako da crkveno sklapanje ženidbe bude doista njihov osobni i kršćanski izbor. U međuvremenu treba ih pozvati da sudjeluju u životu kršćanske zajednice i omogućiti im osobnije kontakte s kršćanima koji osvijedočeno žive bračni i obiteljski život. Crkva, naime, ne želi nikoga odbaciti, nego, naprotiv, poziva, potiče i usmjerava.

Kršćanska ženidba onih koji su prethodno bili vezani građanskom ženidbom s drugom osobom

60. Kad kršćansku ženidbu žele sklopiti rastavljene osobe koje su bile vezane samo građanskom ženidbom, potrebni su poseban oprez i razbor. Valja, naime, vidjeti i prosuditi koje osobne i gradanske obveze imaju, valjala prosuditi njihove nakane, tako da se kršćanskoj ženidbi dadu potrebna težina i ozbiljnost. Valja prosuditi i motive zbog kojih su prethodno sklopili samo građansku ženidbu, a sada s drugom osobom žele i crkvenu. Crkvena ženidba, naime, nipošto ne bi smjela dovesti u pitanje poštivanje naravnih obveza proizišlih iz građanske ženidbe.²⁴¹

Izvanbračne zajednice života

61. U današnje se vrijeme susreće pojava da muškarac i žena žive izvanbračnim zajedničkim životom, tj. izvan crkvene i građanske ženidbe. U isto vrijeme neki od njih žele na svoj način živjeti kršćanskim životom.

---

²⁴⁰ Usp. FC, 82.

²⁴¹ Za ženidbu onih koji imaju naravne obveze prema drugoj stranci ili djeci rođenoj iz prijašnje ženidbe traži se dopuštenje mjesnog ordinarija (usp. ZKP, kan. 1071, 3).

Valja odmah reći da se izvanbračno zajedništvo života izravno sukobljava s temeljnim smislom ženidbe, a to je neopozivo i trajno bračno zajedništvo, koje mora javno priznati društvena zajednica, a kada su u pitanju kršćani, i Crkva. Zajedništvo muškarca i žene, kako je to Stvoritelj od samih početaka odredio, jest zajedništvo ljubavi koja po sebi ne može biti uvjetovana ni vremenski određena. Bračno zajedništvo ne može biti 'na pokus', jer bi to bila izdaja ljubavi koju je Bog utisnuo u srca supružnika.

Pastoralni djelatnici moraju uočiti te pojave, ali u isto vrijeme poznavati njezine raznolike uzroke, koji mogu biti društveni, ekonomski ili pravni. Katkad su u pitanju prenaglašeni individualizam i odbacivanje društvenih i crkvenih odredaba.²⁴² Potrebno je, naime, pomoći onima koji žive u izvanbračnim zajednicama da razumiju i spoznaju istinske vrijednosti braka koje je Bog odredio u svojem promislu. Tako valja pokušati privoljeti takve parove da svoje zajedništvo urede tako da se pokažu odgovornim članovima Crkve i društva. Naravno, potrebno je da cijela kršćanska zajednica preventivno djeluje »njegujući osjećaj vjernosti u cjelokupnom moralnom i vjerskom odgoju mladeži poučavajući ih o uvjetima i strukturama koje potpomažu tu vjernost bez koje nema prave slobode, pomažući im da duhovno zriju i shvate bogatu ljudsku i nadnaravnu zbilju ženidbe-sakramenta«.²⁴³ Djelovanje Crkve treba poticati da se i na društvenoj razini promiču vrijednosti braka. Društvena pak zajednica treba voditi takvu socijalnu politiku da mladi ljudi mogu naći i stan i posao i tako uzmognu ostvarivati svoje naravno pravo na obiteljski život.

Nažalost, dokle god osobe žive u izvanbračnim zajednicama, ne mogu primati sakramente, jer im nedostaje ono temeljno opredjeljenje za život kako ga je Bog odredio već u samim počecima.

Rastavljeni i civilno rastavljeni

62. Pastoralna briga Crkve usmjerena je i prema rastavljenima i civilno rastavljenima koji su bili crkveno vjenčani. Različiti su uzroci civilnih razvoda. Potrebno je razlikovati supružnika koji je ostavljen od onoga koji je napustio bračnu zajednicu i potaknuo rastavu. Katkad je riječ i o 'sporazumnoj rastavi'. Valja ponovno naglasiti kako je za kršćane u ovim

---

²⁴² Usp. FC, 81.

²⁴³ FC, 81.

slučajevima riječ samo o prekidu zajedničkog života, uz trajanje ženidbene veze.²⁴⁴

Kad su posrijedi osobe koje je njihov bračni drug napustio ili koje su prihvatile civilnu rastavu zbog teških razloga, a koje ozbiljno prihvacaaju svoje obiteljske obveze te nisu sklopile drugu građansku ženidbu, po sebi nema zapreke da primaju sakramente. Naime, građanska rastava može biti moralno opravdana, može se podnijeti i ne znači moralnu krivnju ako je to »jedini mogući način da se osigura određena zakonita prava, kao briga za djecu ili zaštita vlasništva«.²⁴⁵

Takve osobe trpe zbog iskustva ozbiljnoga životnog neuspjeha, zbog raskida bračnog zajedništva, zbog samoće te zbog teškoća koje iz toga dolaze bilo za njih same, bilo za djecu. Stoga će im biti potrebno razumijevanje, poštovanje, a kadšto i konkretna pomoć kršćanske zajednice, pogotovo kad su posrijedi djeca za koju se valja skrbiti. Kad se te osobe, svjesne nerazrješivosti ženidbene veze, ne upuštaju u drugu građansku ženidbu, nego, naprotiv, nastoje dostojanstveno živjeti svoje ljudsko i kršćansko poslanje, onda zaslužuju osobito poštovanje, jer je takav njihov život znak kršćanske vjernosti i dosljednosti.²⁴⁶

Crkva ne okreće pogleda ni od onih koji su uzrokovali rastavu. Želi im pomoći da nadiju teškoće koje su dovele do rastave i privoljeti ih da pokušaju ponovno oživjeti svoje bračno zajedništvo. Da bi takve osobe mogle pristupiti sakramentima, potrebno je da u isповijedi priznaju zlo koje su počinile, da priznaju nerazrješivost ženidbe, te da – ako ne mogu ponovno uspostaviti prijašnje bračno zajedništvo – nebračnim životom žive dostojanstveno i moralno.

Rastavljeni i ponovno civilno vjenčani

63. Sve je više slučajeva da oni koji su se civilno rastali nakon što su sklopili crkvenu ženidbu ponovno sklapaju samo građansku ženidbu. Za neke od njih to je povod dodatnog udaljavanja od Crkve, a neki od njih nisu u potpunosti niti svjesni da nisu u skladu s Božjim naumom o braku i obitelji. Drugi opet, svjesni problematičnosti svojega novog stanja, nastoje na svoj način služiti Bogu i uključiti se sve više u život Crkve. Crkveni nauk

---

²⁴⁴ Usp. ZKP, kan. 1151–1155.

²⁴⁵ KKC, 2383; usp. ZKP, kan. 1153, § 1.

²⁴⁶ Usp. FC, 83.

jasno govori da njihova nova veza nipošto ne razrješuje njihovu prethodno sklopljenu crkvenu ženidbu, tj. da njihov sadašnji život nije u skladu s evanđeoskim načelom o nerazrješivosti ženidbe.²⁴⁷

Unatoč tomu, ne može se u potpunosti izjednačavati svaki od ovih slučajeva. Pastoralni djelatnik uvjek treba gledati na pojedine slučajeve i pojedinačne osobe. Naime, ima slučajeva da je netko ušao u novo zajedništvo nakon što je svim silama nastojao sačuvati bračno zajedništvo, ali je ipak bio posve neopravdano napušten. Drugi su opet ušli u novo zajedništvo nakon što su nepromišljeno i lakomisleno razorili svoju ženidbu. Napokon, ima slučajeva da netko ulazi u novo zajedništvo radi dobra djece ili u uvjerenju da njihova prva ženidba i nije bila valjana.²⁴⁸

U svakom slučaju, treba naglasiti da su takvi supružnici članovi kršćanske zajednice. Iako su oni isključeni od primanja sakramenata, kršćanska im zajednica treba posvetiti posebnu pozornost. Za njih treba moliti i poticati ih na molitvu, na slušanje Božje riječi, na neporočan život u skladu s njihovim stanjem; poticati ih na kršćanski odgoj njihove djece i pomagati im u tome. Crkvena zajednica pozvana je, dakle, činiti sve da se oni ne bi osjećali isključenima, nego, naprotiv, poticanima na kršćanski život u skladu s ovim okolnostima. Kršćanska zajednica neka se uzdržava od bilo kakve moralne prosudbe ili osude, jer Bog jedini poznaje u potpunosti ljudska srca (usp. Dj 1, 24).²⁴⁹

U važnim životnim prigodama (rođenje i krštenje djeteta, obiteljska žalost i sl.) neka vjernici nastoje biti bliski takvim osobama svojom ljudskom i kršćanskom susretljivošću, čuvajući se pritom davanja 'lažne nade' ili krive informacije o njihovu crkvenom stanju.

»Isto tako, poštovanje koje valja iskazivati sakramantu ženidbe, samim bračnim drugovima i njihovim ukućanima, a i prema zajednici vjernika, zabranjuje pastirima da iz bilo kojeg razloga ili pod bilo kakvom izlikom, pa i pastoralne naravi, održavaju za razvedene koji se ponovno vjenčaju bilo kakav obred. Takvo održavanje obreda davalo bi dojam nekog sakramentalnog slavlja novog valjanog vjenčanja, pa bi prema tome dovodilo u bludnju u svezi s nerazrješivošću valjano sklopljene ženidbe.«²⁵⁰

---

²⁴⁷ Usp. FC, 84.

²⁴⁸ Usp. FC, 84.

²⁴⁹ Usp. FC, 84.

²⁵⁰ FC, 84.

Zadaća je pastoralnih djelatnika i cijele kršćanske zajednice da pomognе braći i sestrama koji se nalaze u takvim okolnostima da se nipošto ne osjećaju isključenima iz Crkve, nego, naprotiv, pozvanima da djelatno sudjeluju u njezinu životu.

Valja ih poticati da u bogoslužju, osobito na nedjeljnoj euharistiji, vjerno slušaju Božju riječ, da sudjeluju u različitim duhovnim sadržajima kao što su kateheze, predavanja, duhovne obnove, nesakralna pokornička bogoslužja. Osobito ih valja poticati da ustraju u svakodnevnoj molitvi. Neka se, konačno, trude oko kršćanske ljubavi i kršćanskih djela milosrđa, tako da se njihova vjera očituje u djelima. Zadaća nesebične kršćanske ljubavi neka se osobito očituje u kršćanskom odgoju djece.

Njihovo sudjelovanje u aktivnom životu crkvene zajednice ograničeno je njihovim stanjem. Tako ne mogu preuzimati one uloge u zajednici koje pretpostavljaju puninu kršćanskoga svjedočenja. To se odnosi na liturgijske službe kao što je služba čitača, akolita, izvanrednog djelitelja pričesti, krsnog i krizmanog kuma. To vrijedi i za službu vjeroučitelja i katehete.

Vjerna Gospodnjoj zapovijedi, Crkva ne može pripustiti sakramantu pomirenja i pričesti rastavljene i ponovno civilno vjenčane vjernike, budući da je vjerna Gospodnjoj zapovijedi o nerazrješivosti ženidbe. Crkva ne želi praviti razlike među vjernicima, nego ih samo poziva da dosljedno žive prema izboru koji su sami učinili.

Kada je povratak u prvobitno zajedništvo nemoguć zbog bolesti, poodmakle dobi ili zbog dobra djece, a oni, bez veće sablazni, odluče živjeti u bračnoj uzdržljivosti, onda je moguć njihov povratak sakramentima Crkve.

Problematika razdvojenih i izbjegličkih obitelji

64. Iako su mnoge obitelji tijekom jednog dana ili tjedna praktički razdvojene zbog radnih i školskih obveza tako da mogu živjeti svoje obiteljsko zajedništvo praktički samo potkraj tjedna, ipak se o razdvojenim obiteljima u užem smislu riječi može govoriti onda kada jedan od supružnika boravi dulje vrijeme odvojen od ostatka obitelji.

U nas ima još uvjek dosta slučajeva odvojenog života zbog tzv. privremenog rada u inozemstvu. Zadaća je Crkve u tim slučajevima dvostruka. S jedne strane, treba pomagati – koliko je do nje – da se razdvojene obitelji opet nađu zajedno. Koliko god to bude moguće, treba poticati obitelji da žive u svojoj domovini, a ako to nije moguće bez velikih teškoća, onda ih

potaknuti da zajedno žive u inozemstvu, jer je prva zadaća supružnika nje-govati bračno i obiteljsko zajedništvo, pa tek onda domoljublje, a sve u na-di da će se obitelj jednoga dana ipak naći u svojoj domovini.

Osobito su bolni slučajevi gdje su obitelji razdvojene zbog ratnih i po-ratnih stradanja i žive razdvojeno i u izbjeglištvu. Pogađa ih iskorijenje-nost iz vlastite sredine, nesigurna egzistencija, lišenost susjedskih, pri-a-teljskih i rodbinskih veza, svih materijalnih dobara i nemogućnost rada. U takvim slučajevima Crkva treba poticati mjerodavne društvene vlasti i međunarodne čimbenike da porade na tome da se razdvojene obitelji opet nađu zajedno te da se što prije mogu vratiti na svoja ognjišta.

Konačno, obitelji mogu biti razdvojene i zbog dugotrajnog liječenja jednog od članova, služenja vojnog roka, kao i zbog boravka u zatvoru. U svim tim slučajevima Crkva će nastojati pružiti duhovnu i karitativnu pomoć.

Obitelji na radu u inozemstvu

65. Kršćanska obitelj koja se nađe izvan vlastite domovine treba znati da u Crkvi bilo gdje na svijetu nalaze svoju domovinu.²⁵¹ Briga Crkve u Hr-vatskoj stoga ide u dva smjera. Kao prvo, nastoji biti blizu svima onima koji se nalaze u inozemstvu brinući se da ne izgube ni vjersku ni nacional-nu pripadnost i pomaže im da ih boravak u stranoj zemlji ne otudi jedne od drugih, od vlastite djece i od vlastite domovine. No, s druge strane, naša Crkva želi kršćanskom ljubavlju prihvatići i one koji su došli u našu domo-vinu i koji su potrebni i naše pažnje i naše bratske ljubavi. Daleko neka od kršćana bude dijeljenje ljudi po nacionalnoj ili regionalnoj pripadnosti.

---

²⁵¹ Usp. FC, 77.